

Erich Mistrík: Filipíny

Obsah

Polnočné šialenstvo v Manile	2
Kontrasty Manily	6
Globalizovaný oddych pri Manile	12

Polnočné šialenstvo v Manile

Niekoľkokrát do roka vypukne v hlavnom meste Filipín polnočné šialenstvo.

Už vstup do tohto jeden a pol miliónového hlavného mesta, ktoré je súčasťou aglomerácie s viac ako 20 miliónmi duší, s teplotou, ktorá aj v zime stúpa na 30° C, s vlhkosťou vzduchu pohybujúcou sa nad 80% – teda už výstup z letiskovej haly napovedá, že sme sa ocitli v šialenom svete. Kým v lietadle bolo príjemných 22° C, v hale na letisku rovnako, aj chladnejšie, prvý krok do otvoreného mesta je ako horúca facka, alebo ako vstup do sauny. Nedá sa dýchať, všetko sa okamžite na človeka prilepí, lebo všetko je horúce a neskutočne vlhké.

A všade sú tisíce ľudí, trúbiacich áut i povozov.

Tento prvý pocit je normálnou súčasťou Manily. Párkrát v roku ho však Manilčania privedú k vrcholu.

Polnočné šialenstvo – taký je presný preklad názvu tejto akcie – sa uskutoční vždy na konci sezóny, keď v obchodoch, najmä vo veľkých reťazcoch a bohatých obchodných domoch prichádza výpredaj.

Nie výpredaj podľa stredoeurópskych meradiel. Nie zľavy o 10-50%. Manilské obchodné domy vedia lepšie, čo je to zľava, pretože sa zrejme naozaj potrebujú zbaviť všetkých nadbytočných zásob. Pri ich zľavách ceny často padajú na 10-5% pôvodnej ceny.

Šialenstvo sa skutočne začína o polnoci.

O polnoci obchody otvoria svoje brány len na to, aby dovnútra pustili státisíce obyvateľov aglomerácie hlavného mesta, ktorí sú ochotní urobiť všetko, aby lacno nakúpili.

V neskutočne vlhkom horúcom vzduchu, v obrovskom meste, kde sa dopravná zápcha na mnohých miestach nekončí, sa všetky sily, všetky dopravné prostriedky, všetky vášne ľudí sústredia okolo nákupných centier. Len bezvýznamné bočné uličky zostanú opustené.

Hlavné trasy prestanú existovať ako ulice, cez ktoré by sa dalo prejsť, pretože už od skorého večera sa zaplnia desiatkami tisícov áut

a autobusov smerujúcich do nákupných centier. Od prvého náznaku súmraku sa autá posúvajú po uliciach pomalšie, ako by prešiel chodec – vôbec som nechápal, prečo všetci nejdú pešo, určite by sa dostali skôr. Pochopil som vtedy, keď som videl ľudí vynášať z obchodných domov obrovské kopy nakúpeného tovaru – v rukách by ich proste nemohli odniesť.

V okolí nákupných centier samozrejme nemajú kde zaparkovať, parkuje sa všade a mnohé dopravné prostriedky len vysypú cestujúcich pred obchodným domom (nevidel som v autách a autobusoch ani jedno neobsadené sedadlo) a odchádzajú zaparkovať nevedno kam. Bolo medzi nimi veľké množstvo plne obsadených zájazdových autobusov. Nevie, či sami Manilčania si objednávali celé autobusy, alebo to prichádzali ľudia zo širšej obrovskej aglomerácie.

Pomedzi ten zmätok sa ešte sem-tam prepletajú vyzdobené rikše.

V obchodoch sa samozrejme nedá vôbec pohnúť, pretože horúčava, vlhkosť vzduchu a milióny ľudí nedovolia takmer ani dýchať. Len v tých najluxusnejších predajniach je trochu voľného miesta, ale ani to nie je priveľké, zrejme mnohí menej bohatí ľudia cítia, že si konečne môžu dovoliť aj trochu luxusnejšieho tovaru.

Polnočné šialenstvo trvá krátko. O dve hodiny sa obchody pomaly začnú uvoľňovať a vyprázdňovať. Asi preto nám organizátori prikázali čakať na náš autobus už o pol tretej – vedeli, že potom tam už nič zvláštne nevidíme.

Zdá sa, že aj Manilčania samotní považujú svoje polnočné šialenstvo za niečo zvláštne – veď skupine medzinárodných odborníkov, ktorí navštívili ich hlavné mesto, zorganizovali niečo ako turistický výlet priamo do centra tohto šialenstva.

Mal som vtedy pocit, že som zažil najhoršiu dopravnú zápchu v živote. Netušil som, čo skutočne znamená dopravná zápcha. Až cestou domov som pochopil svoj omyl.

Letisko bolo od nášho hotela vzdialené asi päť kilometrov, cesta by mala podľa predpokladov trvať do dvadsať minút, ako v každom veľkom meste. Trvala viac ako dve hodiny. Nie preto, že by náš taxík stál v zápchu. On nestál, on sa stále posúval. Opäť som však mal pocit, že by som pešo prešiel celú vzdialenosť dva krát rýchlejšie. Bolo sedem hodín večer, keď sme do neho nasadli, takže dopravná špička mala postupne doznievať. Bola však na svojom vrchole. – Ako potvrdil taxikár, dopravná špička je na vrchole 24 hodín.

Dopravná špička, to v Manile znamená, že štvorprúdová komunikácia nemá voľné miesto, do ktorého by sa zmestil hoci cyklista. Autá sú tesne jedno za druhým, takmer pritla-

čené na nárazníky toho pred ním len preto, aby nezmeškali ani sekundu pomalého pohybu. Skoro stále sa všetky pohybujú. A priestor medzi nimi sa nikdy nevoľní.

Lietadlo sme ledva stihli, hoci sme z hotela odišli s veľkou časovou rezervou. Stihli sme ho len vďaka šikovnosti (či neskutočnej drzosti?) taxikára. Keď na jednej križovatke náš smer dostal zelenú a opačný smer mal červenú, taxikár prudko vyštartoval do protismeru a po ďalšiu križovatku vzdialenú asi kilometer prešiel obrovskou rýchlosťou po ceste, ktorá sa v protismere náhodou na pár sekúnd uvoľnila. Riskoval svoju licenciú, svoje auto, naše životy. Ale vedel, že je to jediný spôsob, ako stihnúť naše lietadlo. A nestihnúť lietadlo z Filipín do Nemecka, to by bol skutočný problém.

Intramuros

S týmto svetom ostro kontrastuje pokojná starobylá časť Manily – [Intramuros](#), teda Opevnené mesto. Pozostatok španielskej koloniálnej nadvlády, bývalé sídlo španielskych vládných úradov. Opevnené mesto

začali budovať koncom 16. storočia, ohromnú sústavu stavieb postupne vylepšovali až do 19. storočia. Dodnes je možné sa tešiť

z krásy tohto mesta v meste, hoci mnoho z pamiatok bolo zničených prudkým bombardovaním počas 2. svetovej vojny, keď sa spojenecké sily snažili vytlačiť japonské voj-

ská – mesto zostalo v ruinách, po Varšave vraj druhé najviac zničené mesto vo vojne. Japonci pred útekem ešte stihli vyvraždiť okolo 100 000 Filipínčanov.

Filipíny sa po vojne pustili do rozsiahlej rekonštrukcii svojho Intramuros, na ktoré sú veľmi hrdí. Je to jediné historické centrum Manily a jediné miesto, kde dodnes cítiť španielskeho koloniálneho ducha. Zároveň je to jediné tiché a pokojné miesto Manily.

V Intramuros žije len niekoľko tisíc obyvateľov, sú tu pešie zóny, parky, oddychové miesta, jazierka, kresťanské chrámy – Filipíny sú na 90% kresťanské, a ich viera je skutočne hlboká, stojí tu hlavná manilská katedrála. Po pokojných miestach je možné niekedy sa dopravovať len na kočoch.

Vstup do tejto časti Manily je ako vstupom do iného sveta. Žiadne trúbenie, žiadne zápchy, žiadne naháňanie, prázdne alebo poloprázdne ulice, len pokojní turisti a domáci, ktorí pôsobia, akoby nemali nič iné na práci, len starostlivosť o týchto pokojných turistov.

(1996 / 2012)

Kontrasty Manily

Veľké kontrasty nájdeme v mnohých ázijských mestách. Návštevník ich pociťuje aj v hlavnom meste Filipín.

Prvý kontrast: Manila je hlavné mesto. Samotné mesto má „len“ jeden a pol milióna obyvateľov, je však súčasťou oveľa väčšieho komplexu – celú aglomeráciu obýva okolo 20 miliónov ľudí. [Hranice](#) medzi hlavným mestom a iným osídlením nenájdeme. Je to prirodzený prechod z jednej ulice do druhej. Asi preto, lebo aglomerácia si zachováva rovnaký pestrý charakter – od veľkého bohatstva a urbanizmu na spôsob centier západných miest po ázijské vidiecke osídlenie. A to je –

Druhý kontrast: Manila je bohaté a prudko sa rozvíjajúce mesto. V centrálnej časti sa pohybujeme uprostred luxusných výškových budov, luxusných hotelov s bazénmi na terasách, takže plavec má výhľad na more a na široké prímorské bulváre lemované palmami.

Manila

Manila je súčasne mestom pre chudobnejších a chudobných. O ulicu ďalej sa totiž pohybujeme v úzkych uličkách, kam sa ledva vojdú chudobné a ošarpané domčeky, ktorých byty ledva postačujú pre ubytovanie veľkých rodín. Cez tieto úzke ulice niekedy vedie hlavná dopravná trasa, takže sa autá tlačia tesne jedno na druhé. Ulice sú však také bezvýznamné, že sa mesto ani nenamáhalo uložiť elektrické vedenie pod zem ako v luxusných štvrtiach.

Tretí kontrast: Na uliciach sa pohybujú moderné, luxusné autobusy vedľa luxusných osobných áut a všetky spolu s vyzdobenými rikšami. Prapodivné vyzdobené mikrobuses vedľa ručne poháňaných vozíkov.

Manila

Štvrtý kontrast: Kultúrne prvky pôvodných kmeňových kultúr sa miešajú s dnes prevládajúcim kresťanstvom, s masovou kultúrnou západného typu, aj s prvkami Disneylandu.

Manila

Piaty kontrast: Manila je prehustené moderné, rýchle a hlučné veľkomesto, kde medzi domami často nenájdeme ani kúsok zelene. Uprostred neho nájdeme oázu pokoja plnú zelene a prázdnych parkov, starobylú a precízne rekonštruovanú štvrť Intramuros. Manila sa dokonca tak rozrástla, že jej aglomerácia siaha až po obrovské jazero, uprostred ktorého ná-

jdeme jeden zo zázrakov Zemegule – kalderu, teda zvyšky po [sopke Taal](#) vybuchujúcej pred niekoľkými stovkami tisícov rokov. Napriek tesnému susedstvu s obrovskou aglomeráciou, manilský prebujnený urbanizmus tento zázrak prírody nezasiahol a pri jazere sa môžeme tešiť z pokojnej prechádzky po krásne upravenom parku. Pri ceste k jazeru Taal si ani nevšimneme, že sme dávno prekročil hranice Manily a nachádzame sa v inom meste, v Tagaytayi. Hranice medzi hlavným mestom a turistickým centrom sú nebadateľné.

Manila

Manila, Intramuros

Taal – jazero a sopka

Park v Tagaytay

Prečo je Manila plná kontrastov, z ktorých mnohé v európskych mestách nenájdeme? Prečo som také isté kontrasty mohol vidieť aj v indických veľkých mestách? Ako je možné, že v európskych mestách sú štvrte bohatých a chudobných od seba viac menej oddelené a nie také prepojené, ulica pri ulici, ako v Manile, v Novom Dillí, v Bombaji, v Bhopále a inde? Ako je možné, že v európskych mestách nájdeme iba novodobé dopravné prostriedky a nie to, čo prichádza z minulosti, teda napr. vozy ťahané koňmi, dobytkom, či dokonca človekom?

Ako je možné, že ani v takých rôznorodých mestách, akým je New York, nenájdeme veľmi tesné susedstvo absolútnej chudoby a absolútneho bohatstva, ako je možné vidieť napr. v Bombaji? Newyorský Bronx je pestrý a žijú v ňom rôzne sociálne vrstvy – je však ako celok podstatne chudobnejší ako dolný Manhattan, z ktorého bohatstvo len tak kričí. Bronx je však oddelený, hoci keď sa vezieme v newyorskom metre, prechod medzi dvoma štvrťami si hneď nevšimneme – kým si po niekoľkých staniách metra neuvedomíme, že do metra nastupuje oveľa viac černochovo a oveľa viac horšie oblečených ľudí, ako nastupovalo pod dolným Manhattanom.

Aj newyorský Central Park ponúka podobnú oázu pokoja tak, ako ju ponúkajú parky Intramuros obyvateľom Manily. Vstup do Central Parku môže obyvateľ mimoriadne dynamického New Yorku niekedy pociťovať ako prechod do raja. Po východe z Central Parku sa však Newyorčan ocitne opäť v bohatom a luxusnom svete prelomu milénia – po východe z Intramuros sa však Manilčan môže ocitnúť tvárou v tvár rovnako luxusnej štvrťi ako aj veľkej chudobe.

Sú naozaj prvky euro-atlantickej kultúry, ktoré prenikajú na iné kontinenty, také cudzie, že nedokážu úplne vylúčiť domáce tradície? Sú rikše alebo rôzne vozíky ťahané ľuďmi naozaj tak hlboko zakorenené v domácej tradícii, že ich moderné taxíky, autobusy a malé nákladné autá nedokázali úplne vytlačiť?

Alebo je problém v tom, že vo veľkých ázijských mestách naďalej prevláda chudoba, ktorá sa v každodennom živote mesta bez kompromisov mieša s bohatstvom? Chudoba človeka, ktorý nemá nič, len svoj vozík – a bohatstvo ľudí pozerajúcich sa z okien luxusných výškových budov a hotelov?

Aj v európskych mestách je možné vidieť zúfalé prejavy chudoby porovnateľné s indickými slamami či s filipínskymi chudobnými a ošarpanými domami. Aj na Slovensku je možné vidieť slamy, ale sú mimo obcí, mimo miest alebo na hraniciach miest, nie v centre miest, ako je to bežné napr. v hlavnom meste Indie, v Novom Dillí. Rómske slamy na východnom Slovensku sa nápadne podobajú tým indickým, Luník IX v Košiciach sa nápadne podobá chudobným štvrťiam v Manile. Sú však izolované. Tieto zúfalo zanedbané alebo zúfalo rozbité architektonické štruktúry nie sú Európe súčasťou centier miest. Niektoré z nich boli násilne vytlačené na okraj obcí, niektoré z nich prirodzene vznikli ako enklávy na kraji miest. V Novom Dillí, v Bombaji, vo Váranasí, v Manile som ich však videl hneď vedľa luxusných štvrtí a príbýtkov.

Možno je problém v tom, že prvky a vrstvy európskeho životného štýlu prišli s kolonizátormi (Španieli a Američania na Filipínach, Briti v Indii, Francúzi a Američania vo Viet-

name a pod.), a zostali teda len relatívne tenkou vrstvou, ktorá dodnes obaľuje tvrdé jadro tradičných životných štýlov, takže obidva životné štýly zostali bezprostrednými susedmi. Ak by to však bola len tenká škrupinka, zrejme by nebolo celkom možné, aby dnes boli Filipíny na 90% kresťanskou krajinou. Navyše, kresťanstvo tu nie je formálne, neprejavuje sa len chladnými rituálmi, ale zväčša sa prejavuje hlboko prežívaným citom.

Zrejme ťažko možno nájsť jednoduchý recept. Ani v Indii nemožno vplyv britskej koloniálnej nadvlády hodnotiť len pozitívne či len negatívne. Iba dva príklady:

Briti podporovali moc miestnych vládcov na základe rímskeho hesla Rozdeľuj a panuj. Dali miestnym vládcom veľa moci, lebo oni potom udržiavali poriadok na svojom území. Dali im však moc len za tú cenu, že miestni vládcovia rešpektovali britské koloniálne úrady. – Klasická politika koloniálnej mocnosti, s pomocou ktorej materská krajina ovláda svoju kolóniu, aby ju mohla využívať napríklad ako zdroj lacných energií.

Na druhej strane bolo pôsobenie Britov aj pozitívne, pretože napr. vybudovali v Indii sieť železníc, ktorá komunikačne aj ekonomicky prepojila indický subkontinent a podporila hospodársky aj kultúrny rozvoj Indie.

Možno aj preto dnes nájdeme vo veľkých ázijských mestách protiklady, ktoré sú pre Európana prekvapujúce.

(1988, 1994, 1996 / 2012)

Globalizovaný oddych pri Manile

Tagaytay

Ako z Disneylandu alebo z Las Vegas. Krásna terasa s vyhliadkou na veľké jazero, pekný trávnik, romantické lampy a zaujímavé sochy/objekty/figuríny, v tomto prípade obrovský ananás.

Ideálne miesto na nedeľný oddych, na prechádzku s rodinou, potom výlet na lodičke a po výlete príjemná večera na terase zaujímavej reštaurácie.

Tagaytay

Všetko je akoby vystrihnuté z katalógu americkej alebo západoeurópskej cestovnej kancelárie, ktorá propaguje víkendové pobyty pri európskych jazerách alebo pri Stredozemnom mori.

Sme na omyle – práve sme vyšli z Manily a po preplnených a úplne upchatých cestách lemovaných súvislou zástavbou sme sa dostali na výletné miesto Manilčanov, Tagaytay. Skoro sme si ani nevšimli prechod z metropoly na vidiek, lebo vidiek je silno urbanizovaný, a je vlastne súčasťou obrovskej aglomerácie okolo Manily. Zrazu však stojíme nad zvyškami po zaniknutej sopke a užívame si trochu zmiernené subtropické slnko s tropickou vlhkosťou.

Pod našou terasou, z ktorej si plánujeme výlet, vidíme ľudí pokojne sa prechádzajúcich po nádherne upravenom parku. Autá nechali pod kopcom pri jeho bráne a po krátkej vychádzke do kopca – ktorá posilní ich zdravie, ako im pripomenie nápis pred vrcholom – si môžu výhľad naplno užívať s nami.

A pre tých Filipínčanov, ktorí sú hlboko veriacimi kresťanmi, tu máme aj pripomenutie základov ich viery. Nemožno však zostať bez spojenia so svetom, veď telefóny, televízia aj internet nás v každej chvíli sprevádzajú a spájajú so svetom. Preto sa nemôžeme hnevať, že Ježišovi Kristovi konkurujú v tomto nádhernom parku

Tagaytay

Tagaytay

telekomunikačné stožiare. Alebo konkuruje skôr Ježiš Kristus telekomunikačným stožiarom? Myslím, že tomuto parku je to úplne jedno, dôležité je prilákať ľudí a poskytnúť im kompletne pohodlie.

Kde je však Manila preplnená pestrofarebnými taxíkmi a rikšami? Kde zostala Manila so svojimi chudobnými, ktorí na dvojkolesových vozíkoch ťahajú obrovský náklad? Kde zostali chudobné domčeky ľudí, čo ledva prežívajú uprostred obrovského mesta a celý deň dýchajú enormné množstvo výfukových plynov, pretože ich okná vedú na jedno z hlavných dopravných tepien veľkomesta?

Manila

Všetko to zostalo ďaleko za nami a my si užívame život podľa najlepších katalógov. Odišli sme z Manily a akoby sme odišli z Filipín. Len veľká socha Ježiša Krista vzdialene pripomína, v ktorej krajine sa nachádzame, pretože mnoho Filipínčanov je hlboko veriacich kresťanov – všetci poznáme scény z médií, ukazujúce reálne ukrižovanie mladých Filipínčanov, ktorí chcú túto bolesť na Veľkú Noc podstúpiť.

Tagaytay a jazero Taal nám určite neposkytnú nič hrôzostrašné. Aj ten Ježiš Kristus na terase je uhladený, pokojný, božský. Nie je to burič, ako ho na mnohých miestach opisuje Nový Zákon, ani to nie je chudobný tesárov syn v jednoduchých šatách. Taký obraz sa nehodí na výletné turistické miesto, kde si všetci chcú oddýchnuť od starostí, od bolestí, od nesplnených snov.

Oddychuje sa tu presne podľa vzoru amerických, nemeckých, anglických či iných turistov. Lebo tento svet ľahkej zábavy v prostredí, ktoré nesie známky Disneylandu, prenikol už aj na Filipíny.

Prechádzal som sa po tomto parku s Francúzom, s Nikaraguajčanom, s Číňankou, s Argentínčanom, s Thajčankou, s Alžírčankou a s ďalšími. Zhodne konštatovali, že vôbec nemajú pocit, že sa ocitli na Filipínach. Každý z nás si vedel podobný park predstaviť doma, samozrejme bez tej zaniknutej sopky.

Spoločne sme si nevedeli zodpovedať jedinú otázku.

Rozumeli sme tomu, že hostitelia sa chceli pochváliť krásnym parkom a kalderou uprostred jazera. Najmä to druhé väčšina z nás nikdy nevidela ani už neuvidí – pohľad do sopky, resp. do toho, čo po sopke zostalo, naozaj nepatrí medzi bežné zážitky človeka.

Ten pohľad nás tešil, ale nemohli sme si ho naplno vychutnať. Hlavným bodom programu totiž nebola kaldera, ale park a obed v reštaurácii. Preto sme sa mohli nadchýnať jazerom a kalderou len krátku chvíľu a väčšiu časť tohto výletu sme strávili v parku či pri jedle.

Viackrát som sa v rôznych krajinách stretol s tým, že hostia obdivovali niečo iné ako domáci, alebo hodnotu prisudzovali iným zvláštnostiam krajiny ako domáci obyvatelia. Asi je to prirodzené.

Len to vyznie zvláštne, keď sa stretneme s unikátnym prírodným úkazom, ktorý úplne odvráti našu pozornosť od toho, s čím ešte sa chcú domáci pochváliť. Možno pre Manilčanov bol park v Tagaytay jedinečný. Aj pre skupinu ľudí z rôznych kontinentov bol park samozrejme príjemným miestom na oddych po preplnenej Manile. Vôbec ho však nechápali ako jedinečný. Dokonca – ako konštatovali Juhoameričania – nebol jedinečný ani tým Ježišom Kristom. Bol to pre nás bežný, hoci veľmi pekne upravený, park.

Ten park vlastne zmazal jedinečnosť kaldery a jazera okolo nej.

Vitajte vo svete, kde sa jedinečnosť stráca a všetci žijú rovnako. Vitajte vo svete, kde sa každý cíti ako doma.

(1996 / 2012)